

## SŁOWO WSTĘPNE

„Libertas Religiosa” – „Wolność Religijna” – to nowe czasopismo naukowe, wydawane przez Uniwersyteckie Centrum Badań Wolności Religijnej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jest ono kontynuacją prowadzonych badań nad wolnością religijną w tymże ośrodku akademickim, czego owocem m.in. była także wydawana w ostatnich latach seria wydawnicza *Religie Świata*<sup>1</sup>. Niniejsze czasopismo naukowe odwołuje się do tej serii jako do swoistego dziedzictwa badań. Pierwsza część wspomnianej serii poświęcona została prezentacji niektórych elementów strukturalnych wybranych religii świata. Część tę otwiera tom poświęcony funkcjom kapłańskim w judaizmie, chrześcijaństwie (katolicyzmie, prawosławiu, anglikanizmie, kalwinizmie), islamie (sannickim i szyickim), hinduizmie, buddyzmie i innych religiach<sup>2</sup>. W podobnym porządku przedstawiono także kolejne tomy, koncentrujące się na miejscach modlitwy i miejscach świętych w religiach świata (t. 2, 2014), na samej modlitwie (t. 3, 2015), ofierze (t. 4, 2019). Kolejne dwa tomy skoncentrowały się na innym spektrum problemów, ujętych pod wspólnym tytułem *Między religioznawstwem a teologią*. Wśród tematów omawianych przez nie pojawiły się już *explicite* tematy związane bezpośrednio z wolnością religijną. Podobnie było w kolejnych tomach, które uzupełniły ponadto monografie jednoautorские.

Bazując m.in. na tym dorobku Uniwersyteckie Centrum Badań Wolności Religijnej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zdecydowało się na wyodrębnienie z tej serii książkowej jednego szerokiego tematu – wolności religijnej. Można ją z pewnością badać z różnych perspektyw: historycznej i współczesnej, w aspekcie społecznym, kulturowym, filozoficznym, teologicznym i prawnym. Z reguły wolność religijna traktowana jest jako prawo osoby ludzkiej i wspólnoty osób do kierowania się głosem własnego sumienia w wyznawaniu (bądź nie) wybranej religii. Prawo do wolności zostało sformułowane w *Powszechnej Deklaracji Praw*

---

<sup>1</sup> Pod redakcją ks. Waldemara Cisło i Jarosława Różańskiego OMI.

<sup>2</sup> *Kapłaństwo w religiach świata*, red. W. Cisło, J. Różański, Warszawa 2013.

Człowieka w sposób bardzo ogólny w numerze 16, ale następne artykuły doprecyzowują go, m.in. art. 18 podkreśla wolność myśli, sumienia i wyznania, a także wolność głoszenia swej wiary indywidualnie bądź publicznie. Respektowanie tego prawa spoczywa przede wszystkim na barkach państwa, które działa przez różnorodne organa i struktury.

Św. Jan Paweł II podkreślił, iż wolność religijna, która jest nieodłącznie związana z orędziem chrześcijańskim, stanowi gwarancję wszystkich innych wolności i praw człowieka. „Pierwszą i podstawową wartością jest zawsze stosunek człowieka do Boga wyrażający się w przekonaniach religijnych. Wolność wyznania staje się w ten sposób podstawą innych wolności. W przededniu konferencji madryckiej w sprawie bezpieczeństwa i współpracy w Europie mogłem powtórzyć to, co głoszę nieustannie od początku mojej posługi: «Wolność sumienia i religii [...] jest [...] pierwszym i niezbywalnym prawem osoby ludzkiej; a nawet więcej, można powiedzieć, że w stopniu, w jakim dotyka ona najbardziej intymnej sfery ducha, podtrzymuje głęboko zakotwiczoną w każdej osobie rację bytu innych wolności»”<sup>3</sup>.

Już polscy prekursorzy powszechnych praw człowieka Stanisław ze Skarbimierza i Paweł Włodkowic podkreślali w XV w., iż podstawą tych praw jest godność ludzka. Stanisław ze Skarbimierza w kazaniu o wojnach sprawiedliwych nazywał człowieka „najgodniejszym ze stworzeń na świecie”. Zaś Paweł Włodkowic, który przeniósł polską myśl prawną na grunt międzynarodowy, „przyjmuje za punkt wyjścia wspólne wszystkim ludziom dziecięstwo Boże i związaną z tym najwyższą godność człowieka. Powiada on: «Wszyscy zaś, tak wierni, jak niewierni, są owcami Chrystusa przez stworzenie, choćby nie byli z owczarni Kościoła». Wszystkich zatem ogarnia i na straży praw wszystkich staje prawo Boskie (*ius Divinum*), jak też «naturalne prawo społeczności ludzkiej», a więc prawo natury (*ius naturale*) i odgałęziające się odeń prawo narodów (*ius gentium*)”. Operuje Włodkowic zrozumiałym i centralnym na gruncie terminologii chrześcijańskiej pojęciem bliźniego, wskazując, że „bliźnimi zaś naszymi są wedle Prawdy zarówno wierni, jak niewierni, bez różnicy. Wszyscy ludzie, nie wykluczając niewiernych: Saracenów, Żydów, innowierców czy pogan”<sup>4</sup>.

<sup>3</sup> Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Chcesz służyć sprawie pokoju – szanuj wolność*, 8 XII 1980, w: tenże, *Nauczanie papieskie*, III, 2, 1980 (lipiec – grudzień), przygotowali do druku: E. Weron, A. Jarocho, Poznań – Warszawa 1985, s. 813–814.

<sup>4</sup> Omówienia i cytaty za: T. Jasudowicz, *Człowiek, jego prawa i obowiązki w nauczaniu Pawła Włodkowica*, „Toruński Rocznik Praw Człowieka i Pokoju”, 1993, z. 1, s. 135–136.

Jednak te chrześcijańskie podstawy w epoce nowożytnej, która stworzyła ideę praw człowieka, zostały pominięte w oświeceniowych teoriach wolności oraz w teoriach umowy społecznej. W tych koncepcjach prawda przestała być rzeczywistością obiektywną. Jedynym punktem odniesienia dla człowieka stał się on sam, a w praktyce – umowa społeczna, której rolę z czasem przejmuje państwo, często państwo totalitarne.

O potrzebie podejmowania problematyki wolności religijnej mówią także niepokojące dane statystyczne o współczesnych prześladowaniach na tle religijnym. W 2019 r. został wydany raport sporządzony przez *Pew Research Center*, w którym odnotowano, iż w 143 krajach zagrożeni są chrześcijanie, a w 140 muzułmanie. Przykłady prześladowań sklasyfikowano w czterech kategoriach: wyraźne faworyzowanie jednego wyznania kosztem innych, prowadzenie działań zmierzających do ograniczenia wolności religijnej (m.in. zmiana prawodawstwa), prześladowanie wyznawców określonej religii, wprowadzenie ograniczeń dla swobodnego wyznawania danej religii. Podobne, niepokojące dane podaje opublikowany przez Sekcję Brytyjską Papieskiego Stowarzyszenia Pomoc Kościołowi w Potrzebie w listopadzie 2022 roku raport *Prześladowani i zapomniani*. W wielu opisanych w raporcie sytuacjach opresje państwowe dotyczą w równym stopniu każdego wierzącego, niezależnie od przynależności religijnej. Taka sytuacja stoi w sprzeczności z lansowanym modelem współczesności jako ery wolności.

Chrześcijaństwo wzywa do wiary, ale nie myli tego apelu z jej narzucaniem czy też sprowadzeniem człowieka do stanu poddaństwa. Wiara inspiruje do głoszenia wolności religijnej i świadectwa transcendentnej prawdy. Wolność do poszukiwania prawdy Bożej oraz zamiłowanie do braterstwa między ludźmi zawsze idą w parze. To są warunki dla jakości życia i przetrwania ludzkości jako wspólnoty.

*Jarosław Różański OMI*